

HE 111/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle yhdenvertaisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 19/2014 vp) täydentämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi hallituksen esitystä yhdenvertaisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksen mukaan ehdotetut yhdenvertaisuusvaltuutettu sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toimisivat sisäministeriön asemasta oikeusministeriön yhteydessä. Nykyiset tasa-arvovaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön yhteydestä oikeusministeriön yhteyteen. Samalla lapsiasiavaltuutetun itsenäisestä ja riippumat-

tomasta asemasta lisättäisiin nimenomainen säännös lakiin.

Esitys liittyy vuoden 2015 talousarvioehdotukseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki lapsiasiavaltuutetusta annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta samaan aikaan alkuperäisessä esityksessä ehdotetun lainsäädännön kanssa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
PERUSTELUT	3
1 NYKYTILA JA EHDOTETUT MUUTOKSET	3
2 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	4
3 ASIAN VALMISTELU	4
4 VOIMAANTULO	4
UUSI LAKIEHDOTUS	5
lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	5
MUUTOSEHDOTUKSET.....	6
2. <u>Laki</u> yhdenvertaisuusvaltuutetusta.....	6
3. <u>Laki</u> yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta	7
4. <u>Laki</u> tasa-arvovaltuutetusta	8
LIITE	9
RINNAKKAISTEKSTIT	9
1. <u>Laki</u> lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	9
2. <u>Laki</u> yhdenvertaisuusvaltuutetusta.....	10
3. <u>Laki</u> yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta	11
4. <u>Laki</u> tasa-arvovaltuutetusta	13

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

Hallituksen esityksessä yhdenvertaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/2014 vp), jäljempänä *alkuperäinen esitys*, on ehdotettu perustettavaksi yhdenvertaisuusvaltuutetun virka. Nykyinen vähemmistövaltuutetun virka lakkautettaisiin. Alkuperäisessä esityksessä on lisäksi ehdotettu nykyisten syrjintälautakunnan ja tasa-arvolautakunnan yhdistämistä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnaksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja uusi lautakunta valvoisivat yhdenvertaisuuslain noudattamista. Lautakunnan tehtäviin kuuluisi valvoa osaltaan myös naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, noudattamista. Alkuperäisen esityksen mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toimisivat sisäministeriön yhteydessä.

Tasa-arvolain noudattamista valvova tasa-arvovaltuutettu toimii nykyisin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön yhteydessä. Myös lapsiasiavaltuutettu toimii sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön yhteydessä.

Taluspoliittinen ministerivaliokunta kehotti 21 päivänä marraskuuta 2013 valmistelemaan tasa-arvovaltuutetun, lapsiasiavaltuutetun ja vähemmistövaltuutetun toimistojen ja hallinnon kokoamista oikeusministeriön hallinnonalalle. Valtuutettujen kokoaminen oikeusministeriön yhteyteen ja mahdollisuuksien mukaan samoihin tiloihin on ollut esillä myös valtioneuvoston rakennepoliittisessa ohjelmassa talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi.

Valtuutettujen ja lautakunnan toimintaympäristöä ehdotetulla tavalla selkeyttämällä vahvistettaisiin pidemmällä aikavälillä myönteistä perusoikeuskehitystä Suomessa. Valtuutettujen kokoaminen oikeusministeriön hallinnonalalle ja niiden tiiviimpi toiminnallinen yhteistyö toisi hyötyjä esimerkiksi

viestinnässä, vaikuttamisessa ja sidosryhmäyhteistyössä. Uudistus parantaisi tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuuksia tarvittaessa tehdä yhteistyötä myös niiden valvontatehtäviin liittyvissä asioissa, mahdollistaen näiden kooltaan pienten oikeusturvaelinten tehokkaamman toiminnan ja nykyistä paremman mahdollisuuden puuttua moniperusteiseen syrjintään. Valtuutetut ja lautakunta hoitaisivat edelleen lakisääteiset tehtävänsä itsenäisinä viranomaisina. Lautakunnan ja valtuutettujen sijaitseminen yhdellä hallinnonalalla toisi synergiaetuja myös niiden ministeriötason hallinnointitehtäviin.

Tässä täydentävässä esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöön otettaviksi tarpeelliset säännökset siitä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, tasa-arvovaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu toimivat oikeusministeriön yhteydessä. Lapsiasiavaltuutetusta annetun lain (1221/2004) 1 §:n 1 momenttia ehdotetaan siten muutettavaksi niin, että siinä säädetään valtuutetun toimimisesta oikeusministeriön yhteydessä. Esityksessä on tästä alkuperäiseen esitykseen nähden uusi lakiehdotus. Esitykseen on lisäksi otettu tarvittavat täydentävät muutosehdotukset alkuperäisessä esityksessä ehdotettuihin lakeihin. Muutosehdotukset koskevat alkuperäisessä esityksessä ehdotettuja yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 1 §:ää (alkuperäisen esityksen 2. lakiehdotus), yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 1, 4 ja 15 §:ää (alkuperäisen esityksen 3. lakiehdotus) sekä tasa-arvovaltuutetusta annetun lain 1 §:ää (alkuperäisen esityksen 4. lakiehdotus).

Alkuperäisessä esityksessä on säännösehdoitukset yhdenvertaisuusvaltuutetun, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan sekä tasa-arvovaltuutetun itsenäisestä ja riippumattomasta asemasta. Tässä täydentävässä esityksessä ehdotetaan lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n 2 momenttiin otettavaksi

vastaavansisältöinen säännös. Samalla lain 1 §:n nykyinen 2 momentti siirrettäisiin sellaisenaan pykälän 3 momentiksi. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin sen uutta sisältöä.

2 Esityksen vaikutukset

Vuotta 2015 koskevassa valtion talousarvioehdotuksessa sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön pääluokista esitetään siirrettäväksi oikeusministeriön pääluokkaan ne määrärahat, jotka nykyisin on osoitettu siirron kohteena oleviin tehtäviin (yhteensä 2 832 000 euroa).

Oikeusministeriön pääluokkaan momentille 25.01.03 (Oikeusministeriön yhteydessä toimivat viranomaiset) siirretään sisäministeriön pääluokasta momentilta 26.01.01 (Sisäministeriön toimintamenot) 187 000 euroa ja momentilta 26.01.04 (Vähemmistövaltuutetun ja syrjäntälautakunnan toimintamenot) 995 000 euroa. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta momentilta 33.01.01 (Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot) siirretään 1 650 000 euroa.

Edellä mainitun lisäksi vuoden 2015 talousarvioehdotuksessa on otettu momentilla 25.01.03 lisäyksenä huomioon julkisen talouden suunnitelmassa (3.4.2014) päätetty yhdenvertaisuuslain uudistusten toteuttamiseen osoitetut lisäresurssit (540 000 euroa).

Erityisvaltuutettujen hallinnonalan vaihtumisesta johtuvien kertaluonteisten menojen arvioidaan olevan 50 000–70 000 euroa, josta suurin osa on muutto- ja kalustehankinnoista sekä IT-muutoksista johtuvia kuluja. Kertaluonteiset menot katetaan oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkien kesken.

3 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 28 päivänä tammikuuta 2014 työryhmän valmistelemaan tasa-arvovaltuutetun, lapsiasiavaltuutetun, vähemmistövaltuutetun, tasa-arvolautakunnan ja syrjäntälautakunnan siirtämistä oikeusministeriön yhteyteen. Työryhmä koostui oikeusministeriön, sisäministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön edustajista. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina toimivat tasa-arvovaltuutetun, lapsiasiavaltuutetun, vähemmistövaltuutetun, tasa-arvolautakunnan ja syrjäntälautakunnan edustajat.

Esitys on valmisteltu työryhmätyön pohjalta oikeusministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön kanssa. Valmistelun yhteydessä on kuultu tasa-arvovaltuutetun, lapsiasiavaltuutetun, vähemmistövaltuutetun, tasa-arvolautakunnan ja syrjäntälautakunnan edustajia.

4 Voimaantulo

Laki lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta samaan aikaan alkuperäisessä esityksessä ehdotetun lainsäädännön kanssa.

Edellä esitetyn perusteella esitetään, että eduskunta hyväksyisi yhdenvertaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 19/2014 vp) 2. lakiehdotuksen 1 §:n, 3. lakiehdotuksen 1, 4 ja 15 §:n sekä 4. lakiehdotuksen 1 §:n tässä täydentävässä esityksessä ehdotetulla tavalla muutettuina, sekä annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava alkuperäiseen esitykseen verrattuna uusi lakiehdotus:

Uusi lakiehdotus

Laki

lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsiasiavaltuutetusta annetun lain (1221/2004) 1 § seuraavasti:

1 §

Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiasiavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Lasten aseman ja oikeuksien huomioon ottamisen varmistamiseksi lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on oikeusministeriön yhteydessä lapsiasiavaltuutettu.

Lapsiasiavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 .

2.**Laki****yhdenvertaisuusvaltuutetusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi oikeusministeriön yhteydessä on yhdenvertaisuusvaltuutettu.

3.

Laki**yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta

Oikeusministeriön yhteydessä on itsenäinen ja riippumaton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, joka käsittelee ja ratkaisee yhdenvertaisuuslain (/) ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, mukaan sille kuuluvat asiat.

4 §

Jäsenten nimittäminen

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan puheenjohtajan sekä muut jäsenet ja heidän varajäsenensä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvosto määrää yhden lainoppineista jäsenistä lautakunnan varapuheenjohtajaksi,

joka puheenjohtajan estyneenä ollessa käyttää puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa.

Jos puheenjohtaja, muu jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken lautakunnan toimikauden, oikeusministeriö nimittää tämän tilalle toisen henkilön jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Lautakunnassa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä.

15 §

Palkkio ja käsittelykulut

Lautakunnan jäsenille ja varajäsenille sekä lautakunnan kuulemille asiantuntijoille maksetaan tehtävästään palkkio. Oikeusministeriö vahvistaa palkkioiden määrät.

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksua. Lautakunnan toimituskirjat ovat asianosaisille maksuttomia.

Asianosaiset vastaavat omista kuluistaan.

4.

Laki**tasa-arvovaltuutetusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tasa-arvovaltuutettu

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, säädettyjä tehtäviä varten on oikeusministeriön yhteydessä tasa-arvovaltuutettu. Tasa-arvovaltuutetun nimit-

tää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Tasa-arvovaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, perehtyneisyys viran tehtäväalaa ja käytännössä osoitettu johtamistaito.

Helsingissä 4 päivänä syyskuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

lapsiasiavaltuutetusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsiasiavaltuutetusta annetun lain (1221/2004) 1 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Toimiala

Lapsiasiavaltuutettu

Lasten aseman ja oikeuksien huomioon ottamisen varmistamiseksi lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä lapsiasiavaltuutettu.

Lapsiasiavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Lasten aseman ja oikeuksien huomioon ottamisen varmistamiseksi lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on *oikeusministeriön* yhteydessä lapsiasiavaltuutettu.

Lapsiasiavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Lapsiasiavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

2.

Laki**yhdenvertaisuusvaltuutetusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Alkuperäinen esitys

Täydentävä esitys

1 §

1 §

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi sisäministeriön yhteydessä on yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi *oikeusministeriön* yhteydessä on yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

3.

Laki**yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Alkuperäinen esitys

Täydentävä esitys

1 §

1 §

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta

Sisäministeriön yhteydessä on itsenäinen ja riippumaton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, joka käsittelee ja ratkaisee yhdenvertaisuuslain (/20) ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, mukaan sille kuuluvat asiat.

Oikeusministeriön yhteydessä on itsenäinen ja riippumaton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, joka käsittelee ja ratkaisee yhdenvertaisuuslain (/) ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, mukaan sille kuuluvat asiat.

4 §

4 §

Jäsenten nimittäminen

Jäsenten nimittäminen

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan puheenjohtajan sekä muut jäsenet ja heidän varajäsenensä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvosto määrää yhden lainoppineista jäsenistä lautakunnan varapuheenjohtajaksi, joka puheenjohtajan estyneenä ollessa käyttää puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa.

Jos puheenjohtaja, muu jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken lautakunnan toimikauden, sisäministeriö nimittää tämän tilalle toisen henkilön jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Lautakunnassa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä.

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan puheenjohtajan sekä muut jäsenet ja heidän varajäsenensä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvosto määrää yhden lainoppineista jäsenistä lautakunnan varapuheenjohtajaksi, joka puheenjohtajan estyneenä ollessa käyttää puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa.

Jos puheenjohtaja, muu jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken lautakunnan toimikauden, *oikeusministeriö* nimittää tämän tilalle toisen henkilön jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Lautakunnassa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä.

15 §

Palkkio ja käsittelykulut

Lautakunnan jäsenille ja varajäsenille sekä lautakunnan kuulemille asiantuntijoille maksetaan tehtävästään palkkio. Sisäministeriö vahvistaa palkkioiden määrät.

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksua. Lautakunnan toimituskirjat ovat asianosaisille maksuttomia.

Asianosaiset vastaavat omista kuluistaan.

15 §

Palkkio ja käsittelykulut

Lautakunnan jäsenille ja varajäsenille sekä lautakunnan kuulemille asiantuntijoille maksetaan tehtävästään palkkio. *Oikeusministeriö* vahvistaa palkkioiden määrät.

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksua. Lautakunnan toimituskirjat ovat asianosaisille maksuttomia.

Asianosaiset vastaavat omista kuluistaan.

4.

Laki**tasa-arvovaltuutetusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Alkuperäinen esitys

1 §

Tasa-arvovaltuutettu

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, säädettyjä tehtäviä varten on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä tasa-arvovaltuutettu. Tasa-arvovaltuutetun nimitää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Tasa-arvovaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, perehtyneisyys viran tehtävälleen ja käytännössä osoitettu johtamistaito.

Täydentävä esitys

1 §

Tasa-arvovaltuutettu

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986), jäljempänä *tasa-arvolaki*, säädettyjä tehtäviä varten on oikeusministeriön yhteydessä tasa-arvovaltuutettu. Tasa-arvovaltuutetun nimitää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Tasa-arvovaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, perehtyneisyys viran tehtävälleen ja käytännössä osoitettu johtamistaito.